

VJERONAUKE U ŠKOLI, KATEHEZA I PASTORAL MLADIH

Primljeno:
26. 2. 2010.

Stručni
rad

UDK
371.214.1:268
253-053.6

RUDI PALOŠ

Srebrnjak 101
10000 Zagreb

Sažetak

Nekad je bilo popularno reći da je povijest učiteljica života. Iako se ta i mnoge druge nekad često rabljene izreke danas odbacuju kao zastarjele i nefunkcionalne, ipak i sada valja učiti na temelju spoznaja iz prošlosti. Poticaj za ovo razmišljanje je punoljetnost šesterosveščane »Pedagoške enciklopedije« čiji prilozi nerijetko još i danas zrače svježinom i nadahnjuju. U članku se podsjeća na međusobnu povezanost školskog vjeronauka, župne kateheze i pastoral mladih te na njihovo pedagoško utemeljenje i usmjerenje. To potvrđuju i posebna mjesta gdje se govori o odgoju, katekumenatu i apostolatu. Upoznavanjem s tim razmišljanjima stvara se dobar temelj za promicanje spomenutih područja u današnjem svijetu uz jasnu svijest o potrebi za stalnim posuvremenjivanjem. O tome je uostalom riječ i u razmotrenim tekstovima koji naglašavaju potrebu za cjeloživotnim odgojem i obrazovanjem, uz poštovanje posebnosti svakoga od razmotrenih područja. Svima im je međutim zajedničko nastojanje da promiču odgoj zrele i odrasle osobnosti.

Ključne riječi: vjeronauk u školi, kateheza, pastoral mladih, odgoj, apostolat, katekumenat

0. UMJESTO UVODA

U različitim društveno-političkim situacijama punoljetnost se danas većinom stječe s 18 godina, iako nisu nepoznati ni sustavi u kojima se punoljetan postaje u dobi od 21 godine. Prema tome, može se reći da je i *Pedagoška enciklopedija*¹, objavljena u razdoblju od 1989. do 1992., upravo ove godine stekla punoljetnost i zrelost. To je i povod za ovaj članak, u kojemu ćemo se usredotočiti na tri teme spomenute u naslovu, a to su vjeronauk u školi, župna kateheza i pastoral mladih. Kako bi njihov međusobni odnos bio što razumljiviji, ukratko

podsjećamo i na posebnosti koje su istaknute u vezi s odgojem, katekumenatom i apostolatom. Sve su te djelatnosti međusobno povezane, nerijetko se i susreću i isprepleću, ali su isto tako na sebi svojstven način i samostalne.

1. VJERONAUKE U ŠKOLI

Vjeronauk u školi, podsjeća L. Guasti², razlikuje se od kateheze u užem smislu

¹ Usp. M. LAENG (ur.), *Enciclopedia pedagogica*, sv. 1–6, La Scuola, Brescia, 1989–1992. Odsada skraćeno *EP*.

² Usp. L. GUASTI, »Insegnamento della religione«, u: *EP*, sv. 5, st. 9937–9945.

riječi i od apostolata, koji se također može smatrati podukom u vjeri u širem smislu riječi.

1.1. *Nova usmjerenja i obilježja*

U drugoj polovici 20. st. sve se jasnije razvija svijest o specifičnosti vjeronauka u školi, odnosno župne kateheze.³ Povezanost vjeronauka u školi sa školom i njegova obilježenost suvremenim teološko-pedagoškim razmišljanjima izražena je trostrukim putokazom. Prema tome, to je predmet koji:

- a) polazi od svojstava škole kao institucije
- b) ostvaruje antropološku metodologiju
- c) upotpunjuje se s drugim školskim predmetima.

Škola sa svoje strane priznaje vrijednost religije i religiozne stvarnosti kao činjenice koja je povijesno, kulturalno i moralno uključena u društvenu stvarnost u kojoj učenik živi. Stoga škola uvažava učenikovo iskustvo i njegovo životno okruženje. To se konkretizira u smjernicama *kulturalnog opismenjavanja* za pojedine razine škola. U nižim razredima obaveznog školovanja,⁴ u okviru svojih odgojnih i didaktičkih ciljeva naznačenih u školskim programima, škola nastoji promicati:

- a) poznavanje elemenata koji su bitni za postupno razmišljanje o religioznoj stvarnosti u njezinim povijesnim, kulturalnim i društvenim izričajima
- b) poznavanje i poštivanje osobnih stajališta prema religioznoj stvarnosti
- c) svijest o temeljnim načelima prema kojima se u osnovnoj školi izvode pojedini programi vjeronauka, uz poštivanje prava roditelja da izaberu hoće li njihovo dijete pohađati taj predmet ili ne.

Na taj način prihvaćen je novi ustroj vjeronauka u školi. Iako u to vrijeme još nije bio usvojen tzv. kurikularni pristup,

ipak je već tada istaknuto kako je vjeronauk u školi predmet koji postaje dijelom školskog kurikulumu na višepredmetnoj i međupredmetnoj razini. To se u programima izražava željom za postupnim razmišljanjem o religioznoj stvarnosti u njezinom povijesnom, kulturalnom i društvenom izričaju. Pritom se posebno naglašava odgojna vrijednost vjeronauka u školi kao predmeta koji učeniku pomaže da upozna i poštuje stajališta drugih osoba prema religioznoj stvarnosti.

Djeca koja započinju obavezno školovanje i pritom pohađaju vjeronauk u školi, već su usvojila određene vrednote i iskustva s obzirom na obiteljsko, građansko, religiozno, moralno i društveno ponašanje. Škola uvažava tu prethodno usvojenu baštinu i pomaže učeniku da shvati i poštuje tuđe ponašanje i stavove. Državna škola nema i ne promiče ni vlastito »vjerovanje« niti vlastiti »agnosticizam«. Upravo stoga ona priznaje i poštuje religioznu stvarnost kao »povijesnu, kulturalnu i moralnu činjenicu u društvenoj stvarnosti« koja je dio učenikove svakodnevice i osobnoga iskustva. To uključuje i poštivanje religioznog iskustva koje učenik živi u okviru svoje obitelji. Svim se učenicima u školi nudi jednaka mogućnost da upoznaju religiozne vrednote.

³ U Italiji je to postalo osobito jasno nakon revizije konkordata 1984. godine. Isticanje posebnosti i razlika vjeronauka u školi i župne kateheze ne znači njihovu isključivost i nepovezanost, nego je plod želje za usklađivanjem sukladno mjestima gdje se odvija svaka od spomenutih djelatnosti, a to su škola i župa.

⁴ Talijanska osnovna škola obuhvaća prvih pet razreda hrvatske škole, dok su sljedeća tri godišta naše osnovne škole (6–8 r.) u talijanskom školskom sustavu dio tzv. »niže srednje škole«. Radi jednostavnosti, u tekstu se govori o nižim i višim godištim obaveznog školovanja. Hrvatska srednja škola u talijanskom se sustavu naziva »viša srednja škola« te u nekim smjerovima traje i pet godina.

U višim godištim naglašenija je tzv. antropološka sastavnica vjeronauka u školi. Stoga će u tim godištim vjeronauk u školi nastojati:

- a) polazi od življenog iskustva kao odgovora na temeljne zahtjeve čovjeka i preadolescenta
- b) dokumentirano upoznati učenike s izvorima kršćanske tradicije
- c) pomoći učenicima da upoznaju povijest kršćanstva u svom zavičaju, državi i Europi
- d) osposobiti učenike za otvoreno sučeljavanje i dijalog s drugim kulturalno značajnim oblicima i tradicijama.

Nova metodološka polazišta očituju se u naglašavanju važnosti osobnog iskustva, analizi stvarnosti, poticajima na istraživanje kršćanskih sadržaja, upoznavanju s kršćanskim pogledom na svijet te odgovarajućim dokumentima. Posebna se pozornost obraća promicanju dijaloga i osposobljavanju za dijalog s drugima.

1.2. *Metodički naglasci*

Na metodičkom području vjeronauk u školi očituje svoju pripadnost suvremenoj školi. Istovremeno se očituje i njegova dvostruka utemeljenost i povezanost s pedagogijom i teologijom, kao što je to slučaj i s katehezom. Stoga će vjeronauk u školi na svom specifičnom području koristiti slične ili potpuno iste metode. To se u razdoblju o kojemu je ovdje riječ očituje ponajprije u uporabi četiriju religijskopedagoških modela, a to su:

- a) dogmatski model, preuzet iz klasičnog modela škole i školske poduke. Pritom su u prvom planu poznavanje i tumačenje pojmova te etički i dogmatski vid kršćanskog nauka.
- b) psihološki model, koji naglašava procese učenja, zanimanje, motivaciju i razvojne stupnjeve učenika. Više se pažnje

- posvećuje aktivističkoj didaktici te psihološkim obilježjima i životu učenika.
- c) kerigmatsko-kristocentrični model, koji naglašava važnost biblijske teologije i specifične sadržaje kršćanske poruke uz uvažavanje njezinih povijesnih obilježja.
- d) antropološki model, koji naglašava važnost učenikova iskustva, nastojeći pronaći odgovore na njegova pitanja i probleme te stoga uzima u obzir učenikovo okruženje i svakodnevicu.

1.3. *Interdisciplinarnost*

Novi epistemološki i metodički naglasci te naglašeniji kritički duh, primjerniji školskom okruženju, gotovo automatski potiču na otvaranje vjeronauka u školi interdisciplinarnoj suradnji. To uključuje dijalog s raznim znanostima i filozofskim usmjerenjima. Prihvaćajući, u duhu Drugoga vatikanskog koncila, autonomiju zemaljskih stvari, tj. vlastitih zakona i vrijednosti svojstvenih stvorenim stvarima i ljudskome društvu (GS 36), i vjeronauk u školi prihvaća, priznaje i poštuje autonomiju i specifične metode svake pojedine znanosti. Dijalog teologije i pedagogije dobrodošao je, ali se može ispravno odvijati jedino uz obostrano priznavanje odgovarajućih kompetencija. Stoga vjeronauk u školi želi i može biti jednakopravan drugim znanostima. To se može, po uzoru na Lonergana, prikazati u osam metodičkih faza, a to su:

- 1) istraživanje
- 2) tumačenje
- 3) povijest
- 4) dijalektika
- 5) utemeljenje
- 6) nauk
- 7) sustavnost
- 8) priopćavanje.⁵

⁵ Usp. L. GUASTI, »Religione, Insegnamento della«, u: *EP*, sv. 5, st. 9943.

2. PODUČAVANJE I ODGOJ U VJERI I U KRŠĆANSKOM ŽIVOTU

Govoreći o naravi i zadacima kateheze, U. Gianetto⁶ nas upoznaje s izvornim značenjem izričaja *kateheza* u grčkom jeziku, podsjetivši zatim ukratko na njen povijesni razvoj. U drugoj polovici dvadesetog stoljeća dolazi do pomaka od katekizma prema katehezi, pri čemu se posebice ističu pedagoški značajni izričaji kao što su: *zrelost, životni projekt, traženje konačnog značenja postojanja i povijesti*.

2.1. Djelovanje Crkve

Pastoralni dokument talijanskih biskupa *Obnova kateheze* (1970) naglašava da je kateheza djelovanje Crkve u kojemu svaki član Crkve, u zajedništvu s čitavom Crkvom, sudjeluje osobno i suodgovorno. Ta se ljudska djelatnost odvija kao produžetak i suradnja s djelovanjem Boga Oca, Sina i Duha Svetoga, kao potvrda Kristova proročkog poslanja i svjedočenje Božjeg spasenjskog djelovanja. Naviještanjem se hrani i razvija vjera te potvrđuje značenje i smisao sveukupnog čovjekova života. Tako se vjerniku pomaže da postigne zrelost vjere u skladu sa svojom dobi i životnom situacijom. Katehetska djelatnost vjernika odgaja u vjeri i osposobljava ga za spontano i odvažno razmišljanje i prosuđivanje u skladu s Kristovom mišlju, radi punog uključenja u Crkvu i čovječanstvo koje je Krist spasio, te ga poziva na jedinstvo i zajedništvo s Bogom. To je proces koji se započinje ostvarivati u zemaljskom životu i u povijesti, a dovršava se u vječnosti.

2.2. Navještaj događaja i životnoga smisla

U skladu s Drugim vatikanskim koncilom, suvremena kateheza naviješta činjenicu, događaj: Bog se objavio ljudima u

povijesti. Ta objava doživljava svoj vrhunac u osobi Isusa Krista.

Kateheza je podsjećanje svakog čovjeka i cijelog čovječanstva na smisao njegova postojanja i sveukupne povijesti. To je poziv na prihvaćanje Božjega plana koji se ostvaruje u povijesti. U središtu katehetske djelatnosti i kršćanske objave je čovjek, koji ima slobodnu savjest, a ostvaruje se u svojoj tjelesnosti, u odnosu s drugim ljudima, sa svijetom i s poviješću. Kršćanska kateheza jasno kaže: čovjekov život ima smisla. U borbi između dobra i zla u konačnici pobjeđuje dobro. Spasenje je, po kršćanskom poimanju, oslobođenje od životnog besmisla, mogućnost koja se – u Kristu – svakom čovjeku pruža kako bi svom životu dao smisao, čak i onda kad mu se čini da je život posve besmislen.

Po spasenjskom Božjem djelovanju sveukupan čovjekov život dobiva smisao. I posao, i suživot s drugima, i igra, i učenje, i politika, sve je to uključeno u povijest spasenja.

2.3. Prema odrasloj i zreloj vjeri

Suvremena kateheza želi odgojiti svakog čovjeka za zrelu i odraslu vjeru. Ona sadrži poučljivost i spontanost djeteta, kritički smisao i žar adolescenta te postojanost, uravnoteženost i kreativnost odrasla čovjeka.

2.4. Povezanost kateheze i pedagogije

Istina je da je vjera Božji dar, ali je također istina da se Božja objava ostvaruje u povijesti. Čovjek je treba otkrivati, upoznavati i razvijati. Radi toga je i u katehezi moguće i preporučljivo koristiti pojedinu teoriju, tehniku i praktične postupke razvijene u pedagoškom istraživanju.

⁶ Usp. U. GIANETTO, »Catechesi, natura e compiti«, u: *EP*, sv. 2, st. 2366–2372.

Jedan od karakterističnih suvremenih izričaja je »vjerski mentalitet«. On u pedagoškom smislu uključuje spoznaje i stavove. Odgajati nekoga za zrelu vjeru znači pomoći mu da usvoji spoznaje i stavove sukladne vjeri. To znači odgajati za krepost vjere, nade i ljubavi, kako bi se odrasla vjera mogla očitovati u molitvenom životu te gajenju i napredovanju u drugim krepostima, kao što su: pravednost, odvažnost, istinoljubivost, samosvladavanje, služenje drugima, vjernost, radost.

Stoga suvremena kateheza nije tek pučko poučavanje formula i njihovo memoriranje. Ona je i svjedočenje, slavljenje naviještenih i otkrivenih vrednota te, sukladno tome, aktivno zalaganje za njihovo promicanje u životu s drugim ljudima.

2.5. Misijska i dijaloška kateheza

Suvremena kateheza je i misijska. Ona postavlja religiozne i kršćanske vrednote u središte ljudskoga života. Kršćani su pozvani biti znak i živjeti takvu vjeru koja preoblikuje stvarnost u kojoj ljudi danas žive. Stoga se kateheza zanima i za teme mira, slobode, društvene pravde, zalaganja na području kulture i politike, međunarodne suradnje, pomoći i oslobođenja svakoga pojedinog čovjeka i svih ljudi.

Suvremena je kateheza otvorena za dijalog s onima koji vjeruju drugačije, s drugim kršćanima i s pripadnicima drugih religija, kao i s onima koji ne vjeruju. U tu svrhu promiče njihovo upoznavanje, ekumensko djelovanje, poštivanje drugih religija. Kršćanin je misionar koji svjedoči vrednote kršćanske vjere i poštiva slobodu svakog čovjeka.

3. PASTORAL MLADIH

Pastoral mladih odnosi se na opsežnu problematiku⁷ i raznoliko djelovanje, koje je određeno djelovanjem crkvene zajedni-

ce s mladima i za mlade. To je djelovanje ograničeno iščekivanjima i potrebama mladih. Crkvena je zajednica pozvana ponuditi mladima specijalizirano služenje radi promicanja spasenjskih procesa »u situaciji«.

3.1. *Tri modela*

Na temelju konkretnih pothvata i djelovanja, može se govoriti o trostrukom modelu pastoral mladih, ponajprije u Italiji.

Prvi model, *pastoral usredotočen na unutarcrkveni život*, osobito je istican neposredno nakon Drugoga vatikanskog koncila. Njegovi zagovornici prilično su kritični prema antropološkim znanostima i usredotočeni ponajprije na nadnaravna sredstva.

Drugi model obuhvaća nekoliko struja od kojih je svaka naglašenija i prisutnija u pojedinim sredinama. U Latinskoj Americi je, u povezanosti s teologijom oslobođenja, nastao i razvijao se *pastoral oslobođenja*. U tom modelu praksa je politička činjenica, tj. vjerničko čitanje osloboditeljske prakse. U nekoliko zapadnoeuropskih zemalja istovremeno se razvija i promiče pastoral mladih koji nastoji biti tumačenje iskustva. U tom je modelu važna svakodnevica mladih.

U već spomenutom dokumentu *Obnova kateheze* (1970) nastoje se međusobno povezati ta dva modela te se govori o *pastoralu utjelovljenja*. Sukladno tome, pastoral mladih treba promicati vjernost Bogu i čovjeku te poštivanje onih kojima je namijenjen. Pastoral mladih je pozvan uključiti se u životnu problematiku mladih.

S vremenom se u pastoralu mladih sve jasnije definira i sve je češći tzv. *iskustveni model*. On naglašava važnost zajedničkog iskustva, koje se razvija u kritičkom dijalogu malih skupina mladih s crkvenom zajednicom.

⁷ Usp. R. TONELLI, »Pastorale giovanile«, u: *EP*, sv. 5, st. 8803–8809.

Gotovo kao reakcija na ta dva spomenuta modela i njihova alternativa, ali i kao želja za promicanjem još izvornijeg modela, s vremenom se pojavljuje i širi, treći, tzv. *zajedničarski model*. Mladi se nastoje poistovječitvati s određenim životnim iskustvom koje se ostvaruje i promiče u zajednici kojoj pripadaju. Naglašava se važnost *primarnih skupina*, odnos »licem u lice«, unutarnja homogenost skupine i homogenizacija ponašanja te zajedničarski vidovi kršćanskog postojanja. Posebna se važnost pridaje kerigmatskom katehetskom modelu, mistagogičnom čitanju Biblije, skupnoj molitvi, mističnim trenucima, uporabi simbola i obreda.

3.2. Odgojivost vjere

Pastoral mladih je, bez obzira na to o kojem je modelu riječ, uvijek i odgoj mladih u vjeri.⁸ Djelotvorna sredstva za rast u vjeri su sakramenti, liturgijski život i molitva. Pastoral mladih stoga promiče često primanje sakramenata, molitvu i sudjelovanje u liturgijskom životu.

Ukoliko pastoral mladih ostane samo na vanjskim očitovanjima, postoji opasnost da na prvome mjestu bude objekt, a ne subjekt pastoral. Odnos Boga i čovjeka ne odvija se samo u izravnom i tajanstvenom spasonosnom dijalogu Boga i čovjeka, nego i u povijesnim posredovanjima. Upravo stoga moguće je govoriti i o odgojivosti vjere.

To se konkretno ostvaruje u nastojanjima za upotpunjenje vjere i života. Pastoral mladih stoga nastoji u mladoj osobi oblikovati jedinstven ustroj osobnosti. Riječ je o osobi koja se u svom shvaćanju stvarnosti i u svom djelovanju na stvarnost, u svojim vrijednosnim i djelatnim mjerilima ugleda u Isusa Krista i u njegovu poruku. To međusobno promicanje ljudskih i religioznih značenja provodi se svjesno, plod je osobnog razmišljanja i osobne odluke te postaje mjerilo osobnog vrednovanja i dje-

lovanja. Ukratko, pastoral mladih pomaže mladoj osobi pri ustroju zrele kršćanske osobnosti.

4. ODGOJ I NJEGOVA OBILJEŽJA

Nakon što smo ukratko prikazali tri unaprijed odabrana područja, gotovo se samo od sebe nameće pitanje: »Što je odgoj? Koja su njegova obilježja? Kako se ostvaruje?« Samo se po sebi razumije da ćemo i u ovom slučaju odgovor potražiti na istoj adresi. To je vrlo lak zadatak, jer odgovor postoji i jasno je oblikovan.⁹

4.1. Definicija i značenje odgoja

Odgoj je »djelovanje koje promiče fizički, intelektualni i moralni razvoj ljudske osobe, prema punoj svijesti o samoj sebi i punom ovladavanju sobom te prema odgovoru na zahtjeve društvene komunikacije i suradnje, uz sudjelovanje u vrednotama«¹⁰.

Odgoj čovjeka je, počevši od njegova rođenja, skup radnji koje uključuju hranjenje, čuvanje, nazočnost, brigu za novorođenče, dječju higijenu i medicinsku skrb primjerenu dječjoj dobi. Odgoj ujedno promiče rast pomoću igre, istraživanja, radoznalosti, promatranja, kognitivnih procesa poimanja, imaginacije, stvaranja pojmova, razmišljanja, kritičkog mišljenja, uravnoteženog razvoja emocija, čuvstava i društvenih odnosa.

4.2. Usmjerena komunikacijska djelatnost

Odgoj je međusobna ljudska djelatnost koja ljude nastoji osposobiti da osobno razmišljaju i nešto hoće, imajući pritom na umu vlastita iščekivanja o doprinosu kul-

⁸ Usp. isto, st. 8807.

⁹ Usp. M. LAENG, »Educazione«, u: *EP*, sv. 3, st. 4221–4226.

¹⁰ *Isto*, st. 4221.

ture i društva. U tome važnu ulogu imaju procesi inkulturacije, akulturacije i socijalizacije. Za odgoj su specifične vrednote i vrijednosno opredjeljenje pojedinca. Stoga je važno osposobiti osobu odgajnika za usmjerenost prema istinitome, a ne za puko ponavljanje naučenog znanja ili običaja.

4.3. Napetost između tradicije i napretka, samoodgoja i utjecaja drugih na odgoj pojedinca

Odgoj je djelatnost koja istovremeno teži i očuvanju i obnovi. Temelji se na tradiciji, želi nastavljati prošlost u sadašnjosti, ali istovremeno stvara i pretpostavke za njezino prevladavanje, ostvarujući tako određeni napredak.

Na području odgoja očituju se i brojni drugi čimbenici. S obzirom na njihovo podrijetlo, može se govoriti o samoodgoju pojedinca i o utjecaju drugih pojedinaca ili društva na nečiji odgoj. U svakoj etapi osobnog razvoja čovjek se priprema za sljedeću etapu. Tijekom svake te etape čovjek se mijenja i nadopunjuje, nadodajući uvijek nešto novo već postojećemu. Prirodni ili umjetni vanjski čimbenici također utječu na čovjekov odgoj. Istovremeno postojanje i jednih i drugih čimbenika, i samoodgoja i utjecaja drugih na odgoj pojedinca, čini proces odgoja vrlo dinamičnim. Stoga je nemoguće unaprijed točno predvidjeti cilj ili ishod odgojnog djelovanja. U svemu tome je sigurno jedno: vanjski čimbenici ne mogu utjecati na odgoj pojedinca ukoliko on sâm to ne želi, odnosno ukoliko na neki način i on osobno u svemu tome ne sudjeluje.

4.4. Informacija i formacija, poduka i podučavanje

Informacija označava proces prenošenja pojmova, pri čemu važnu ulogu imaju imitacija i ponavljanje. Formacija zahtijeva

uključivanje samostalnih sposobnosti odgajnika, posebice sposobnost razlučivanja i prosudbe. Kulturalna formacija odnosno formativna kultura ostvarena je kad je odgajnik sklon stjecanju znanja. Istinska informacija je ideološki neutralna, a formacija uključuje određeno religiozno, političko, društveno, građansko ili profesionalno opredjeljenje.

Poduka uključuje širok i sustavan proces informiranja sukladan određenom programu. Podučavanje označava učiteljevu djelatnost s učenicima. U podučavanju se stoga ostvaruje i informacija i formacija.

5. KATEKUMENAT I APOSTOLAT

U kršćanskom odgoju važno mjesto zauzimaju i katekumenat i apostolat. Da bi se bolje razumjela posebnost i izvornost triju glavnih djelatnosti koje smo nastojali prikazati u ovome kratkom pregledu (vjeronauk u školi, kateheza i pastoral mladih), ovdje ćemo ukratko podsjetiti i na glavna obilježja katekumenata i apostolata, s posebnim osvrtom na njihove odgojne značajke i posebnosti.

5.1. Katekumenat

Katekumenat je »kršćanska ustanova uvođenja u vjeru i u sakramentalni život«¹¹.

Svakome tko barem malo poznaje povijest kršćanstva poznato je da je katekumenat djelatnost koja se javlja u počecima kršćanstva. Uz uspone i padove te gotovo potpuno nestajanje u određenim povijesnim razdobljima, katekumenat postoji sve do danas. Drugi vatikanski koncil (1962–1965) svojim je obnoviteljskim nastojanjem doprinio obnovi i aktualizaciji drevnog katekumenata u Katoličkoj crkvi.

¹¹ G. GROppo, »Catecumenato«, u: *EP*, sv. 2, st. 2372–2377, ovdje st. 2372.

5.1.1. Suvremeno značenje i odgojno obilježje katekumenata

Pokoncilska obnova katekumenata pokrenuta je željom za promicanjem istinskog značenja kršćanstva i osobnoga »biti kršćanin«. Stoga se osobito pozorno naglašava put osobnog obraćenja i sazrijevanja u vjeri. S time su povezana i nastojanja koja su izražena u dva temeljna smjera.

Jedni, u duhu drevnog katekumenata, u skupinama mladih ili odraslih kršćana, zajednički idu putem obraćenja i sazrijevanja u vjeri prolazeći razne etape koje vode svjesnijem uključivanju u crkvenu zajednicu. Ta se nastojanja ostvaruju posebice u neokatekumenalnim zajednicama.

Drugi svoja nastojanja ostvaruju u tzv. cjeloživotnom katekumenatu. To se ostvaruje naglašavanjem evangelizacijske dimenzije kateheze. U tom poimanju kateheza je cjeloživotni i postupni put sazrijevanja u vjeri i u kršćanskom životu.

I u jednom i u drugom modelu uočava se prijelaz s pastora usredotočenog na sakramente na pastoral usredotočen na vjeru i njezino dozrijevanje. Osim toga, i u jednom i u drugom modelu kateheza više nije ograničena samo na prvo razdoblje čovjekova života (djetinjstvo i ranu mladost), nego se proširuje na sve dobi u crkvenoj perspektivi, postajući katekumenalni put koji uključuje sveukupni zajednički ustroj Crkve.

Kao i u drevnom katekumenatu, i u suvremenom je katekumenatu temeljna ideja obraćenje. Bez obraćenja nema ni kršćanskog života ni kršćanske zajednice. Polazište obraćenja je opće opredjeljenje za vjeru, a cilj obraćenja je izgradnja općega životnog projekta koji, nadahnut vjerom, ima na umu i sva izvorna ljudska iščekivanja, nade i težnje.

Sukladno tome, zrela kršćanska osoba je ona koja je ostvarila duboko i skladno

upotpunjenje svojega sveukupnog razmišljanja, govorenja i djelovanja. To se, kao što je već spomenuto, ostvaruje kad neka osoba, opredijelivši se po vjeri za Isusa Krista, stvori opći životni projekt i nastoji ga ostvarivati u svakodnevnom životu.

5.2. Apostolat

Apostolat je »djelo kršćanske evangelizacije, koje prvotno ostvaruju apostoli, a nakon njih svećenici i laici«¹².

5.2.1. Narav i cilj apostolata

Apostolat je od početka Crkve kršćanstva pedagoška metoda kojom se cjelovito formira ljudska osoba. Nakon apostola, apostolatom su se bavili biskupi i svećenici u svojoj evangelizacijskoj djelatnosti. Uskoro su se i kvalificirani laici uključili u apostolat. Iako se omjer svećeničke i laičke angažiranosti u apostolatu u pojedinim povijesnim razdobljima mijenjao, ipak je svijest o njihovoj međusobnoj suradnji ostala u Crkvi tijekom povijesti, zahvaljujući među ostalim i svjedočenju Novoga zavjeta.

U novijoj povijesti Crkve važno je pojašnjenje na tom području dao Drugi vatikanski koncil. U dekretu *Apostolicam actuositatem* Koncil naglašava kako apostolat laika ne uključuje samo evangelizaciju i katoličku akciju, promicanje čovjeka, građansko, kulturalno, političko i društveno djelovanje, nego i kršćanski način življenja na raznim razinama ljudskog djelovanja.

5.2.2. Katolička akcija

Katolička akcija je specifičan oblik sudjelovanja laika u evangelizaciji. Oni tako surađuju u spasenju duša, širenju vjere, svjedočenju kršćanske ljubavi i učvršćivanju nade u vječno blaženstvo. Sudjelujući u

¹² P. VIOTTO, »Apostolato«, u: *EP*, sv. 1, st. 774–779, ovdje st. 774.

radu za ostvarivanje djela Kristova, laici dobivaju poslanje, mandat od kršćanske zajednice i djeluju pod vodstvom učiteljstva i vlasti biskupa.

Apostolat laika odvija se u najrazličitijim situacijama: u obitelji, školi, svijetu rada, društvenom i građanskom životu, a institucionalizira se u župama, biskupijama i misijama. Uz organizirane oblike djelovanja, Katolička akcija promiče i unutarne sudjelovanje u mističnom životu Crkve, posebice molitvom i žrtvom. Katoličku akciju obilježava hijerarhičnost djelovanja, suradnja, prilagodljivost i duhovnost.

5.2.3. Formacija za apostolat

U raznim pedagoškim preporukama o formaciji laika podsjeća se na specifičnu duhovnost svojstvenu laicima koji žive u svijetu i bave se svjetovnim djelatnostima. Ta formacija pomaže laicima pri formiranju mentalnog stava i djelatnih navika po kojima će svojim životom i djelovanjem svjedočiti transcendentnost Crkve u suvremenom društvu dok istovremeno nastoje promicati kršćanski duh u svijetu i svjetovnim djelatnostima.

Formacija laika stoga teži profesionalnoj i političkoj kompetentnosti te moralnoj i religioznoj dosljednosti. Kompetentnost i djelovanje laika odvija se u odgovarajućoj samostalnosti i neovisnosti o crkvenim vlastima, u duhu suradnje i postojane dosljednosti, sukladno primljenoj karizmi i u skladu sa smjernicama crkvenog učiteljstva. Uz odgovarajuću kulturalnu formaciju, poduzetnost duha, sposobnost za suradnju i smisao za bratske odnose, traži se i odgovarajuće vježbanje, razmišljanje i iskustvo. Tako pojedina osoba postaje svjesna

toga da biti apostol znači svjedočiti i služiti, naviještati Božju riječ i bratsku ljubav.

Formacija za apostolat odvija se u specifičnim strukturama crkvene zajednice, a to su ponajprije obitelj i župa. Uz njih se ustanovljuju i udruge i škole, u kojima se pojedincu omogućuje odgovarajuće duhovno vodstvo, upoznavanje vjere i praktično vježbanje u kršćanskom životu i djelovanju.

6. ZAKLJUČAK

U ovom smo članku ukratko prikazali osnovna obilježja vjeronauka u školi, kateheze i pastora mladih. Prikaz se namjerno zadržava na onome što je rečeno u »Pedagoškoj enciklopediji«. Time smo, među ostalim, htjeli pokazati kako su sve te djelatnosti, kao i one koje su s njima također povezane, a to su ponajprije katekumenat i apostolat, ujedno i odgojne djelatnosti. Na taj se način proširuje naše obzorje i prisjećamo se kako su odgoj i odgojna djelatnost blisko povezani sa spomenutim stvarnostima. Ukazivanje na njihova osnovna obilježja i posebnosti ujedno dokazuje kako je moguće i potrebno poštivati njihovu autonomiju i autentičnost. To naravno ne znači negiranje ili zanemarivanje drugih stvarnosti, nego – da upotrijebimo izraz koji se obično koristi na drugom području – poštivanje njihove autonomije.

Ujedno valja podsjetiti kako su se u međuvremenu i pedagoška i teološka znanost dalje razvijale, kao što se razvija i stvarnost u kojoj živimo. To od nas zahtijeva daljnje obrazovanje i upoznavanje s novim pitanjima i situacijama. Nadam se da će i ovo razmišljanje barem malo doprinijeti još jasnijem razumijevanju specifičnosti pojedinih područja i pitanja.